

Qendra e Koordinimit
KUNDËR EKSTREMIZMIT
TË DHUNSHËM
- Shqipëri

UDHËZUES

për

“Problemet Socio-Ekonomike dhe Ndikimi i tyre në Radikalizimin e Grave në Ballkanin Perëndimor”

16 – 21 Maj 2021

Ky udhëzues u prezantua nga
Drejtori i Qendrës CVE - Shqipëri,
Znj. Lejdi Dervishi në Eventin e Kursit të Avancuar të NATO-s
“Integrimi gjinor në përpjekjet kundër terrorizmit në Ballkanin Perëndimor”, 19 Maj 2021.

Kursi është organizuar nga C3I dhe Fakulteti i
Shkencave Humane dhe Shkencave Sociale, Universiteti i Tuzla-s
me mbështetjen e Programit SPS të NATO-s.

*Ky dokument është hartuar nga
stafi i Qendrës CVE– Shqipëri.*

Hyrje

Pranvera Arabe akreditoi ndryshime të rëndësishme, duke filluar nga vendet e Afrikës Veriore dhe duke u zgjeruar në vendet Sub-Sahariane, Lindjen e Mesme dhe më tej. Ndryshimet që bënë që ngjarje si kjo ndodhën më specifikisht në Republikën Arabe Siriane (Siri) ishte përgjigjja globale e bashkimit në baza vullnetare dhe përqafimi i të ashtuquajturit shtet kalifat. Pak kohë më parë, rreth viteve 2011-2014¹ mijë luftëtarë të huaj (shkurtesat si FF dhe / ose FTF) nga e gjithë bota u bashkuan me një tërheqje të tillë, e cila solli në jetë fenomenin e luftëtarit të huaj me një fokus të veçantë në "xihadistët islamikë".

Krijimi i Shtetit Islamik të ISIS u shoqërua me rekrutime masive xihadiste globale, të cilat nuk kursyen rajonin e Ballkanit Perëndimor dhe Shqipërinë. Ideologjia ekstreme u shfaq si kurrë më parë në fund të vitit 2011 dhe gjatë gjithë vitit 2012. Shumë të rinj menduan se një realitet i ri po krijohej në atë kohë, ku bota do të ishte më e drejtë dhe ata do të përfaqësoheshin më shumë. Disa prej tyre, ndërsa u bashkuan me ISIS morën familjet e tyre me vete, përfshirë gratë dhe fëmijët e mitur. Në pjesën më të madhe, vetëm burrat që niseshin në fushat e betejës konsideroheshin nga ekspertët si luftëtarë të mundshëm; por në përgjithësi, burimet nga

zbatimi i ligjit dhe institucionet e inteligjencës në rajon tashmë besojnë se deri në 1,075 individë (burra, gra, fëmijë dhe të moshuar) udhëtuan në Siri dhe Irak nga fundi i vitit 2012 deri në fund të vitit 2016. **Gratë dhe fëmijët përbëjnë përafërsisht 35% të grupit². Përafërsisht 145³ prej tyre ishin nga Shqipëria, të cilët udhëtuan në Siri dhe Irak, kryesisht përmes Turqisë, për t'u bashkuar me formacionet terroriste të ISIS dhe Al-Nusra. Gati 40 prej tyre ishin gra dhe fëmijë⁴.**

Shteti shqiptar mban përgjegjësinë kryesore në parandalimin dhe luftimin e ekstremizmit të dhunshëm dhe terrorizmit, si pjesë e një përgjigje që angazhon të gjithë aktorët në shoqërinë shqiptare. Në përgjigje të kësaj dinamike të re të krijuar, në nëntor 2015 Qeveria e Shqipërisë miratoi Strategjinë Kombëtare kundër Ekstremizmit të Dhunshëm. Në Gusht 2016 u emërua Koordinatori Kombëtar për këtë qëllim, i cili do të sigurojë angazhimin e të gjitha institucioneve shtetërore dhe jo-shtetërore, qendrore dhe vendore. Më vonë, me Vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 737, datë 13.12.2017, u krijua Qendra e Koordinimit kundër Ekstremizmit të Dhunshëm⁵ (në vazhdim Qendra CVE). Qendra CVE është një entitet juridik publik, buxhetor, nën vartësinë institucionale të Kryeministrit, me vendndodhje në Tiranë.

1 L. Vidino, "Luftëtarët e Huaj Evropianë në Siri: Dinamikat dhe Përgjigjet", Qendra Wilfried Martens për Studime Evropiane, 18 Dhjetor 2014, p. 1; I. Daniels, ed., "Ballafaqimi me radikalizimin musliman. Një Analizë e Strategjive të Belgjikës, Kanadasë, Gjermanisë, Hollandës, Norvegjisë dhe Mbretërisë së Bashkuar". Haga: Tezat CTC, 13 Janar 2015, p. 17; J.E. Arasli, Archipelago SYRAQ, p. 254.

² Forumi i kërkimit të ekstremizmit, Raporti Rajonal Kuptoni Ekstremizmin e Dhunshëm në Ballkanin Perëndimor, Vlado Azinović, Qershor 2018, pg 3.

³ Raporti i Progresit i BE-së për Shqipërinë 2019: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/default/files/20190529-albania-report.pdf>

⁴ Të dhënat e marra nga burime të hapura të lëshuara për Shqipërinë.

⁵ Qendra CVE shërben si katalizator për rritjen e ndërgjegjësimit, rritjen e kapaciteteve, vlerësimin e nevojave, propozimin e mekanizmave referues dhe monitorimin e zbatimit të Strategjisë Kombëtare Kundër Ekstremizmit të Dhunshëm dhe Planit të Veprimit. Institucionet kryesore që janë të detyruara nga Strategjia janë Ministrinë e Linjës dhe institucionet vartëse, por institucioni punon intensivisht si dhe me aktorë të tjerë të rëndësishëm si shoqëria civile, komunitetet fetare, media, komuniteti i donatorëve dhe aktorë të tjerë të interesuar. Një pjesë e rëndësishme e punës dhe iniciativave të Qendrës CVE është gjithashtu vendosja e një perspektive gjinore në aktivitetet e Planit Kombëtar të Veprimit në P / CVE si pjesë e përpjekjeve të vendit drejt integrimit të një perspektive gjinore me angazhimin e P / CVE.

Ka gjithsej tetë punonjës, shtatë prej të cilëve janë femra. Drejtor i institucionit është gjithashtu një grua. Misioni i Qendrës CVE është të zhvillojë kapacitetet e aktorëve të ndryshëm të përfshirë në veprime kundër ekstremizmit të dhunshëm, për të ruajtur dhe promovuar vlerat e tolerancës dhe harmonisë fetare, për të mbrojtur të drejtat e njeriut, shtetin e së drejtës dhe demokracinë, dhe për të mbrojtur shoqërinë shqiptare nga ekstremizmi i dhunshëm.

Gjatë viteve, roli i grave në luftën kundër ekstremizmit të dhunshëm dhe radikalizimit që çon në terrorizëm (VERLT) ka qenë disi i paqartë, për shkak të mungesës së informacionit dhe një kuptimi të dyfishtë të rolit të tyre kompleks në ngjarje të tilla. Prandaj, roli i grave gjatë viteve ka përfaqësuar një interes në rritje për politikëbërësit shqiptarë në adresimin e shqetësimit në rritje për angazhimin e tyre objektiv në ekstremizmin e dhunshëm dhe çfarë mund të bëhet në prishjen e tendencave të tilla dhe ofrimin e mundësive alternative. Për këtë arsye, perspektiva gjinore në analizimin e rolit të grave në parandalimin dhe luftën kundër radikalizimit dhe ekstremizmit të dhunshëm ka filluar të rritet vitet e fundit, veçanërisht me rritjen e interesit të qeverisë shqiptare për të riatdhesuar të gjitha gratë dhe fëmijët që janë në Siri dhe Irak⁶. Sidoqoftë, informacioni dhe të dhënat e kufizuara janë në dispozicion në përgjithësi, pasi informacioni gjenerohet kryesisht nga ato gra / vajza që u bashkuan në zonat e konfliktit dhe janë kthyer vullnetarisht dhe / ose riatdhesuar kohët e fundit në vendet e tyre të lindjes⁷.

PËRMBLEDHJE

Gjatë dekadave të fundit, çështjet gjinore janë konsideruar shumë të rëndësishme nga institucionet shqiptare, duke përfshirë integrimin gjinor brenda dinamikës së sigurisë. Dy dokumente kryesorë në këtë drejtim janë Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore (SKBGJ) 2016-2020 dhe Plani i saj i Veprimit⁸ dhe Rezoluta e Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara 1325 për Gratë, Paqen dhe Sigurinë, e cila është në vitin e 21-të të zbatimit të saj në Shqipëri. Si institucioni kryesor publik për çështjet P / CVE në Shqipëri, Qendra CVE ka një funksion koordinues të veprimtarisë ndër-institucionale brenda përfshirjes së shtetit, në parandalimin e fenomenit të radikalizimit dhe ekstremizmit të dhunshëm. Aktiviteti i institucionit është i përqendruar në zbatimin e një qasjeje të butë ndaj fenomeneve, në përputhje me Strategjinë Kombëtare për Luftimin e Ekstremizmit të Dhunshëm⁹. Sidoqoftë, institucionet legislative dhe ekzekutive shqiptare kanë ndërmarrë disa hapa për të parandaluar, ndëshkuar dhe rehabilituar dhe riintegruar individët që kanë qenë subjekt, ose kanë qenë në rrezik të radikalizimit, përfshirë gratë dhe vajzat.

Pasi u përball me një largim të shumtë të qytetarëve të saj në zonat e konfliktit dhe më pas kthimin e tyre vullnetar në Shqipëri deri në vitin 2014, qeveria shqiptare vlerësoi situatën dhe mori masa të menjëhershme për

⁶ Aktualisht, në Shqipëri ka vetëm një grua të riatdhesuar, e cila është nën programin R&R të udhëhequr nga Qendra CVE dhe zbatuar nga autoritetet shtetërore shqiptare, me mbështetjen e organizatave ndërkombëtare. Të njëjtat programe individuale R&R janë hartuar edhe për fëmijët e riatdhesuar, të cilët koordinohen dhe monitorohen nga Qendra CVE gjithashtu.

⁷ Nën koordinimin e Qendrës CVE, disa projekte po mbështesin institucionin shqiptar për zbatimin e këtyre programeve R&R.

⁸ Ky dokument është hartuar nga Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë në atë kohë (aktualisht është Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale), me kontributin e Grupit Ndërinstitucional të Punës, përfaqësuesve të organizatave të shoqërisë civile dhe organizatave ndërkombëtare me fokus gjininë barazia, dhuna me bazë gjinore dhe dhuna në familje në Shqipëri.

<https://awenetwork.org/wp-content/uploads/2017/01/SKGJB-EN-web.pdf>

⁹ <https://cve.gov.al/wp-content/uploads/2021/03/2015-Strategjia-Kombetare-Kunder-Ekstremizmit-te-Dhunshem.pdf>

t'iu kundërvënë këtij fenomeni. Hapi i parë në këtë drejtim ishte propozimi i ndryshimeve ligjore në Kodin Penal, më vonë i miratuar nga Parlamenti Shqiptar, që kriminalizonte përdorimin e propagandës për të rekrutuar individë drejtpërdrejt ose në internet, ose udhëtimet në vendet e huaja për t'u bashkuar me konfliktet e huaja etj.

"Qasja e butë" e zbatuar nga Qendra CVE synon rritjen e ndërgjegjësimit dhe të kapaciteteve institucionale të institucioneve shtetërore dhe aktorëve të tjerë të interesuar, për të parandaluar fenomenin e radikalizimit dhe ekstremizmit të dhunshëm. Parimi kryesor në ndjekjen e tillë është "qasja e gjithë shoqërisë", e cila ka rezultuar shumë efektive deri më tani, duke përfshirë aktorë shumë të rëndësishëm, të tilla si Organizatat e Shoqërisë Civile (OSHC), Komunitetet Fetare, Media, Gratë, Rinia, Donatorët Komuniteti, Organizatat Ndërkombëtare etj. Institucioni ka ngritur gjithashtu disa rrjete, njëra prej të cilave është Rrjeti i Grave, një platformë e hapur vullnetare e institucionit që synon rritjen e ndërgjegjësimit dhe kapaciteteve të grave që janë të prekshme ndaj radikalizimit dhe ekstremizmit të dhunshëm. Bashkëpunimi me qeverisjen vendore, përmes fuqizimit të Këshillave Lokalë të Sigurisë (KLS), është një mekanizëm tjetër që mundëson realizimin e seancave të ndryshme të ndërgjegjësimit edhe për gratë dhe vajzat, në mënyrë që të mos bien pre e këtij fenomeni, por edhe për të trajtuar dhe ndjekur raste konkrete. Një tjetër instrument aktiv që vlen të përmendet është krijimi i një linje specifike telefonike - Linja telefonike kombëtare për ekstremizëm të dhunshëm - e cila është vendosur për qytetarët brënda vendit (0800 45 45). Një Memorandum Mirëkuptimi (MM) u nënshkrua në Shkurt 2021, midis Qendrës

CVE, Ministrisë së Brendshme dhe Linjës së Këshillimit për Gratë dhe Vajzat për këtë qëllim.

Ekziston një mirëkuptim i përbashkët midis studiuesve të kësaj fushe që tregon se dobësitë gjinore kanë ndikimin e tyre në radikalizimin dhe ekstremizmin e dhunshëm të grave dhe vajzave. Midis këtyre dobësive gjinore, vlen të përmenden disa faktorë të rëndësishëm që kontribuon për të motivuar gratë shqiptare për të udhëtuar në Siri dhe Irak. Faktori i renditur i pari është "bashkimi me burrat e tyre", pasuar nga "mungesa e mundësive ekonomike" dhe së fundmi the faktorët ideologjikë¹⁰. Duke qenë e vetëdijshme për ato dobësi, Qeveria Shqiptare, shprehu publikisht vullnetin e saj për të riatdhesuar qytetarët e saj, veçanërisht gratë / vajzat dhe fëmijët që do të gjenden në kampe, dhe pas negociatave të gjata dhe sfiduese ishte në gjendje të riatdhesonte grupin e parë me pesë shtetas në Shqipëri, në tetor 2020. Pesë rastet aktuale janë nën programet e Rehabilitimit dhe Riintegritimit (R&R). Në të kaluarën e kësaj, Qendra CVE ka filluar në maj 2020 një tjetër program kombëtar R&R, i cili përqendrohet te qytetarët që iu bashkuan fenomenit të tillë dhe udhëtuan në Siri midis viteve 2012-2014. Në të dy programet janë mbështetur gati 50 qytetarë, të cilët po mbështeten me disa shërbime të rëndësishme, duke i ndihmuar ata të be mbrohen 'nga çdo formë e radikalizimit ose të kthehen në një rrugë të tillë të paligjshme.

Gjatë vitit të kaluar, Qendra CVE ka dhënë përparësi në çështjen e grave dhe vajzave të prekura nga kjo dukuri. Së bashku me institucionet përkatëse shtetërore, ajo ka vënë më shumë fokus në ndërhyrjen 'një qasje e tërë - shoqëria', për të parandaluar fenomenin

¹⁰ Qendra e Grave për Zhvillim dhe Kulturë, Shqipëri; Rishikimi i përbërësve gjinorë të radikalizimit të dhunshëm dhe ekstremizmit në Shqipëri; Fq 7- <https://www.hedayahcenter.org/wp-content/uploads/2021/02/Shqyrtimi-i-perberesve-gjinore-te.pdf>.

dhe bashkëpunimin më të gjerë ndër-institucional, përfshirë aktorët jo-shtetërorë, për zbatimin e aktiviteteve të parandalimit, me një fokus të veçantë mbi gratë. Më shumë vëmendje i kushtohet zbatimit të politikave për parandalimin dhe dhunën ndaj grave dhe vajzave, jo vetëm në zonat ku identifikohet problemi. Forcimi i koordinimit me qeverinë vendore për rritjen e ndërgjegjësimit dhe rritjen e kapaciteteve të profesionistëve, janë prioritetet e tjera që duhet të ndiqen në këtë drejtim. Institucioni i ka dhënë një rëndësi të rëndësishme koordinimit ndër-institucional për zbatimin e programeve R&R, të cilat janë duke kaluar, dhe mbështetur në qëndrueshmërinë për vazhdimësinë e tyre në të ardhmen.

POLITIKA E “QASJES SË BUTË” NGA QENDRA CVE KUNDREJT KËTIJ FENOMENI

Siç u përmend në hyrjen e mësipërme, Qendra CVE ka një funksion koordinues të veprimtarisë ndër-institucionale brenda përfshirjes së shtetit në parandalimin e fenomenit të radikalizimit dhe ekstremizmit të dhunshëm. "Qasja e butë" është politika e ndjekur nga Qendra CVE, zbatimi i së cilës synon rritjen e ndërgjegjësimit dhe kapaciteteve të institucioneve shtetërore dhe aktorëve të tjerë të interesuar, për të parandaluar fenomenin e radikalizimit dhe ekstremizmit të dhunshëm. Është një fakt i njohur se ky fenomen, përveç burrave, përfshin edhe gra, të cilat u bashkuan me LHT (FTF) në konfliktet e dikurshme në Siri

dhe Irak. Për të kryer misionin e saj, Qendra CVE ka bashkëpunim të vazhdueshëm me ministritë të cilat janë të detyruara të zbatojnë Strategjinë Kombëtare, përmes planeve të veprimeve të Ministrave të CVE.¹¹ Institucioni ka ngritur gjithashtu disa rrjete, që synojnë përfshirjen e aktorëve të ndryshëm të shoqërisë përmes një qasjeje të gjithë shoqërisë. Një nga rrjetet e Qendrës CVE është Rrjeti i Grave, një platformë e hapur vullnetare e institucionit që synon rritjen e ndërgjegjësimit dhe kapaciteteve të grave që janë të prekshme ndaj radikalizimit dhe ekstremizmit të dhunshëm - e cila është një punë në progres.

Synimi i qasjes së butë ndaj perspektivave gjinore në P / CVE

Përmes bashkëpunimit me institucione të ndryshme shtetërore dhe aktorë të tjerë të rëndësishëm, Qendra CVE inkurajon integrimin e perspektivës gjinore përmes planeve vepruese ndër-ministore. **Prandaj, qëllimi është parandalimi, rehabilitimi dhe riintegrimi i grave të prekura nga këto çështje.** Dy dokumente kryesorë në këtë drejtim janë Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore (SKBGJ) 2016-2020 dhe Plani i saj i Veprimit¹² dhe Rezoluta e Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara 1325 për Gratë, Paqen dhe Sigurinë, e cila është në vitin e 21-të të zbatimit të saj në Shqipëri¹³. Këto janë dy dokumente kryesore të konsideruara, si dhe brenda perceptimit gjinor dhe ndërhyrjeve në zonën e P / CVE. Në këtë drejtim, Qendra CVE koordinon vazhdimisht me institucionet

¹¹ Më konkretisht Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale (përgjegjëse për Strategjinë Kombëtare për Barazinë Gjinore), Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë, Ministria e Brendshme, Ministria e Drejtësisë, Ministria e Financave dhe Ekonomisë, Ministria e Mbrojtjes dhe Ministria për Evropën dhe Punë të jashtme.

¹² Ky dokument është hartuar nga Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë në atë kohë (aktualisht është Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale), me kontributin e Grupit Ndër-institucional të Punës, përfaqësuesve të organizatave të shoqërisë civile dhe organizatave ndërkombëtare me fokus gjininë barazia, dhuna me bazë gjinore dhe dhuna në familje në Shqipëri. <https://awenetwork.org/wp-content/uploads/2017/01/SKGJB-EN-web.pdf>

¹³ Rezoluta rikonfirmon rolin e rëndësishëm të grave në parandalimin dhe zgjidhjen e konflikteve, negociatat e paqes, ndërtimin e paqes, paqeruajtjen, reagimin humanitar dhe në rindërtimin pas konfliktit dhe thekson rëndësinë e pjesëmarrjes së tyre të barabartë dhe përfshirjen e plotë në të gjitha përpjekjet për mirëmbajtjen dhe promovimin e paqes dhe sigurisë.

shtetërore, për të rritur zbatimin e politikave të tilla që inkurajojnë më tej përmirësimin e roleve ekzistuese të grave në shoqëri, vlerësojnë faktorët që mund t'i shtyjnë gratë drejt ekstremizmit të dhunshëm, si dhe për të rritur dhe forcuar pozicionin shoqëror të grave në çdo aspekt të jetës.

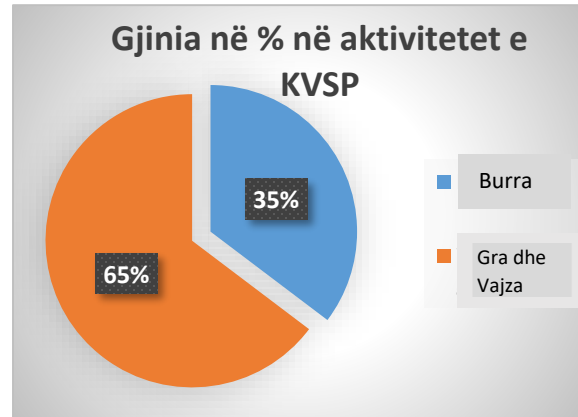
Më konkretisht:

- analizon situatën për të identifikuar arsyet e mundshme pse një grua mund të bëhet pjesë e ekstremizmit të dhunshëm, veçanërisht në kontekstin e punës së bërë deri më tani me gratë e kthyer dhe të riatdhesuara, brenda programeve R&R;*
- koordinon dhe udhëzon në hartimin e planeve individuale të R&R të secilës prej grave të përfshira në këtë program, e cila është një punë në progres, dhe monitoron zbatimin e këtyre programeve gjithashtu;*
- harton politika, programe për parandalimin e ekstremizmit dhe deradikalizimit dhe rishikon strategjitë e ndërhyrjeve, duke synuar integrimin e perspektivës gjinore në ndërhyrjet P / CVE.*

Çfarë bëjmë ne për të fuqizuar gratë në fushën e P / CVE.

Fuqizimi i grave dhe vajzave në shoqëri është një element shumë domethënës drejt parandalimit të fenomenit. Bashkëpunimi me qeverinë vendore, përmes fuqizimit të Këshillave Lokalë të Sigurisë (LSC), është një nga mekanizmat që mundëson realizimin e seancave të ndryshme të ndërgjegjësimit edhe për gratë dhe vajzat, në mënyrë që të mos bien pre e këtij fenomeni. Institucionet vendore kanë mekanizmat e duhur për të identifikuar dhe adresuar problemet e grave që për arsye socio-ekonomike janë më të prekshme nga fenomeni. Gjatë viteve, Qendra CVE rendit bashkëpunime të rëndësishme me disa institucione qeveritare, organizata kombëtare dhe vendore të shoqërisë

Përqindja e pjesëmarrësve në aktivitetet e Këshillave vendore të Sigurisë publike, e ndarë sipas gjinisë.

civile, organizatat ndërkombëtare dhe komuniteti i donatorëve në Shqipëri, siç është Agjencia e Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar (USAID), nëpërmjet zbatimit të projektit përmes Planifikimit dhe Qeverisjes Vendore (PLGP)¹⁴.

Fokusi i punës së Qendrës CVE gjatë zbatimit të kësaj iniciative, ndër aktivitetet e tjera, ishte informimi dhe ngritja e vetëdijes në të gjithë vendin për strukturat qendrore dhe vendore, duke ngritur kapacitetet në lidhje me identifikimin e shenjave dhe proceseve të radikalizimit dhe ekstremizmit të dhunshëm. Gjatë trajnimeve në bashki morën pjesë 564 pjesëmarrës, nga të cilët rreth 64.7% ishin gra dhe vajza.

Përmes së njëjtës nismë, u botuan gjithashtu:

- Dokumenti analitik: “Zyrtarë të barazisë gjinore në nivel lokal: një kusht i domosdoshëm për integrimin gjinor në njësitë e qeverisjes vendore”, dhe
- Udhëzuesi për Parandalimin e Ekstremizmit të Dhunshëm (P/CVE): "Bashki më Efektive, Komunitete më Aktive, Qytetarë më të Sigurtë"
 - Reflektime dhe rekomandime për adresimin e shkaqeve që çojnë drejt Radikalizimit dhe Ekstremizmit të

¹⁴<https://www.usaid.gov/albania/news-information/fact-sheets/fact-sheet-planning-and-local-governance-project>

dhunshëm¹⁵, i cili është dokumenti i parë për të identifikuar të gjithë mekanizmat ligjorë dhe aktorët e bashkësisë lokale që duhet të kontrbuojnë në parandalimin dhe luftën kundër ekstremizmit të dhunshëm (P/CVE). Të dy këto dokumente janë në dispozicion të institucioneve të qeverisjes vendore.

Një arritje tjetër e cila vlen të përmendet në këtë drejtim është fakti që në Shkurt 2021, Qendra CVE nënshkroi një Memorandum Mirëkuptimi (MM) me Ministrinë e Brendshme dhe Linjën e Këshillimit për Gratë dhe Vajzat, duke synuar të bashkëpunojnë së bashku për të krijuar një linjë telefonike specifike - Linja telefonike kombëtare për ekstremizmin e dhunshëm - e cila është ngritur për qytetarët në vend (0800 45 45). Memorandumi i Mirëkuptimit promovon më tej bashkëpunimin midis palëve, si dhe starton një instrument tjetër në parandalimin e radikalizimit dhe ekstremizmit të dhunshëm në vend, i cili do të përfshijë çështje të grave dhe vajzave me shqetësime përkatëse.

Dobësitë gjinore dhe ndikimi i tyre në radikalizimin dhe ekstremizmin e dhunshëm të grave.

Nuk ka shumë studime që shqyrtojnë dobësitë dhe faktorët që tërheqin dhe shtyjnë gratë drejt radikalizimit dhe ekstremizmit të dhunshëm. Kjo është akoma një fushë e re që duhet analizuar dhe vlerësuar më tej në thellësi. Sidoqoftë, vlen të përmendet studimi “*Ekzaminimi i përbërësve gjinorë të Radikalizimit dhe Ekstremizmit të Dhunshëm në Shqipëri*”¹⁶, i cili thekson se analiza e paraqitur sugjeron që, ashtu si me burrat, nuk ka një faktor të vetëm që ndikon në mënyrë

të pavarur në pjesëmarrjen e grave shqiptare në zonat e konfliktit në Siri dhe Irak, por ekziston një përzierje faktorësh, të ndarë në nivel makro dhe mikro¹⁷. Në këtë studim, janë theksuar tre faktorë kryesorë që kanë motivuar gratë shqiptare të udhëtojnë në Siri dhe Irak. Si faktori i parë renditet: “**Bashkimi më burrat e tyre**”, ndjekur nga faktorët e lidhur me: “**mungesën e mundësive ekonomike**” and “**Faktorët ideologjikë**”. Në fund të analizës, ky raport thekson faktorët specifik mbizotërues që kanë motivuar gratë shqiptare të udhëtojnë në zonat e luftës:

- Normat patriarkale në shoqëri dhe në familje, veçanërisht në zonat rurale të vendit;
- Mungesa e pavarësisë ekonomike të grave dhe "varësia" ekonomike nga burrat;
- Arsyet personale të lidhura ngushtë me ndjenjën e frikës për të ardhmen pas largimit të bashkëshortëve të tyre. Ndjenjat dhe emocionet në lidhje me paragjykimet shoqërore dhe strukturën e martesës, pasi burrat e tyre kanë udhëtuar në Siri dhe gratë duhet të qëndrojnë afër burrave të tyre. Nën këtë kategori vërehen nivele të larta të presionit shoqëror dhe paragjytimeve, të cilat kanë bërë që disa gra të ndjehen të përjashtuara nga shoqëria për shkak të praktikimit të fesë myslimane dhe veshjes së tyre.; dhe,
- Mungesa e një komuniteti të konsoliduar të grave brenda komunitetit mysliman në Shqipëri ka bërë që gratë të besojnë verbërisht në interpretimet fetare të burrave të tyre - përsëri një çështje që lidhet me

¹⁵ https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00WR98.pdf fq 37.

¹⁶ Studimi u botua nga Qendra e Grave për Zhvillim dhe Kulturë.

¹⁷ Qendra e Grave për Zhvillim dhe Kulturë, Shqipëri;

Rishikimi i përbërësve gjinorë të radikalizimit të dhunshëm dhe ekstremizmit në Shqipëri; fq 7-

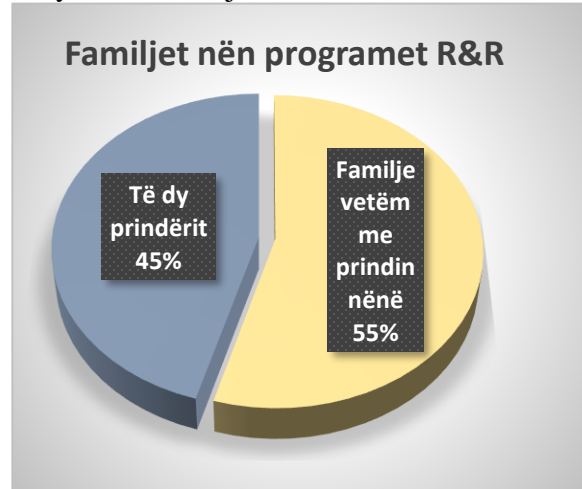
<https://www.hedayahcenter.org/wp-content/uploads/2021/02/Shqyrtimi-i-perberesve-gjinore-te.pdf>

përhapjen e normave patriarkale në vend¹⁸.

“QASJA E FORTË” E NDËRHYRJEVE DHE PERSPEKTIVAVE GJINORE

Qeveria shqiptare dikur u përball me një largim të shumtë të qytetarëve të saj drejt zonave të konfliktit dhe më pas kthimin e tyre vullnetar në Shqipëri deri në vitin 2014, pasi vlerësoi realitetin e ndryshëm që po ndodhte në terren, reflektimi kryesisht i dëmtuar i propagandës së përdorur për rekrutimin e tyre drejtpërdrejt ose në internet, adresoni ligjërisht fenomenet. Në atë periudhë, në Kodin Penal Shqiptar kishte artikuj të rinj të ndryshuar ligjërisht, duke futur të gjitha format e terrorizmit dhe duke i bërë ato të paligjshme, të tilla si: bashkimi, rekrutimi, financimi dhe mbështetja, trajnimi për kryerjen e veprimeve të qëllimshme terroriste, promovimi si dhe propaganda publike për akte terroriste, të përcaktuara kryesisht brenda kapitullit VII të kodit¹⁹. Pasi ndodhën këto ndryshime, nëntë shtetas shqiptarë u akuzuan dhe u dënuan për vepra terroriste²⁰.

Prandaj, qeveria shqiptare pas këtyre ndryshimeve, një vit më vonë vazhdoi

përprjekjet e saj për të marrë më tej masa dhe adresuar fenomenin nga qasja e butë në përputhje me qasjen e vështirë, duke hartuar Strategjinë Kombëtare për luftimin e Ekstremizmit të Dhunshëm dhe Planin e tij të Veprimit. Ky instrument hapi rrugën për të zhvilluar më tej qasjen e butë duke caktuar si fillim një Këshilltar për P / CVE (2016) në Kryeministrinë e Shqipërisë dhe më pas duke sjellë në jetë institucionin kombëtar të Qendrës së Koordinimit Kundër Ekstremizmit të Dhunshëm (2017). Ky drejtim u pa i rëndësishëm për të adresuar radikalizimin dhe ekstremizmin e dhunshëm që çon në terrorizëm në frymën e pranimit ndërkombëtar që parandalimi i qytetarëve të bashkohen me një kauzë të tillë do të adresohet brenda arsyes së një: “*Qasje gjithëpërfshirëse*” dhe jo thjesht me qasje të vështirë.

Kohët e fundit, Qeveria Shqiptare pasi ngriti institucionet e saj kombëtare dhe vendore në trajtimin e fenomenit dhe shprehu publikisht vullnetin e saj për të riatdhesuar qytetarët e saj, veçanërisht gratë / vajzat dhe fëmijët që

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Kodi Penal Shqiptar, version i p: http://www.pp.gov.al/web/kodi_penal_2017_1200.pdf

²⁰ Ata u akuzuan për rekrutimin e personave me qëllim të kryerjes së akteve terroriste si dhe nxitjen dhe thirrjen e publikut për të kryer këto akte.

do të gjenden në kampe, pas negociatave të gjata dhe sfiduese ishte në gjendje të riatdhesohej grupi i parë me pesë shtetas në Shqipëri, në tetor 2020. Një mision i tillë u administrua nga një grup punues ndër-sektorial i përbërë nga institucione të ndryshme shtetërore, nën drejtimin e Qendrës CVE.

Pesë rastet aktuale janë nën programet e Rehabilitimit dhe Riintegritimit (R&R), por në total, ka më shumë se pesë qytetarë nën një skemë të tillë. Qendra CVE ka filluar në maj të vitit 2020 **një program tjetër kombëtar R&R i cili përqendrohet te qytetarët që iu bashkuan fenomenit të tillë dhe udhëtuan në Siri midis viteve 2012-2014.**

Përqindja e ndryshimeve gjinore në programet e vazhdueshme të R&R në Shqipëri.

Sipas të dy programeve, gati 50 qytetarë po mbështeten, trajtohen, menaxhohen dhe fuqizohen për të qenë në gjendje të prishin ato ideologji dhe veprime drejt një jete normale. Nga gjithsej 11 familje nën programet R&R, 6 familje drejtohen nga kryefamiljare femra.

Është e rëndësishme të thuhet se në të dy programet, fokusi kryesor kur bëhet fjalë për proceset e R&R është tek gratë / vajzat dhe fëmijët. Kjo sepse, së pari, për statusin e tyre të veçantë që ligjet shqiptare përcaktojnë për këto subjekte dhe së dyti, në lidhje me disa elemente të përfshirjes dhe pjesëmarrjes së tyre në terrenin e konflikteve. Republika e Shqipërisë në momente të ndryshme në, edhe kur disa nga FTF-të u kthyen vullnetarisht (2014-2015) ose edhe në procesin e riatdhesimit (2019-2020) që administrohej nga autoritetet shtetërore, kategoria e grave / vajzave dhe fëmijët pasi kaluan procesin e intervistimit dhe marrjes në pyetje,

Prokuroria nuk ngriti akuza ndaj tyre. Në përgjithësi, statusi i tyre u konsiderua si dëshmitar, së pari për të kuptuar dinamikën e përfshirjes së tyre dhe gjithashtu për të njohur mundësitë dhe për të provuar si dhe riatdhesuar të gjithë qytetarët e mbetur në kampe. Kjo situatë aktuale nuk do të thotë që statusi i tyre para ligjit nuk do të ndryshojë në të ardhmen, në varësi të fakteve / provave të mbledhura nga autoritetet shtetërore në kohën e duhur.

Është e rëndësishme të theksohet se një qasje e tillë nga autoritetet ligjore ka ndihmuar qasjen e butë të institucioneve të përfshira në proces, veçanërisht Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Ministrinë e Arsimit dhe qeveritë vendore në nivelin e komunitetit për t'i sjellë ata më pranë aparatit shtetëror dhe për të kuptuar rastet e tyre, veçanërisht, cilët ishin faktorët e tyre shtytës dhe tërheqës. Në këtë mënyrë, kuptimi dhe eksplorimi i çështjeve konkrete do të ndihmonte ministrinë e linjës, qeverinë vendore, institucionet qendrore, por edhe organizatat e shoqërisë civile që janë përqendruar në një temë të tillë për të vendosur mekanizma, instrumente, politika, masa mbrojtëse që do të ishin më të përqendruara tek parandalimi në fazat e hershme si dhe ndërtimi i një mekanizmi të fortë referimi që do të rehabilitonte dhe riintegronte qytetarët që bien nën trende të tilla.

Roli aktiv i grave në terrorizëm.

Literatura që eksploron gjininë në çështjet e sigurisë shpesh përqendrohet në rolin e grave si nëna, shtëpiake dhe kujdestare të familjes²¹. Ndërsa ka pasur përpjekje për të krijuar zhvillime dhe përmirësime të barazisë gjinore, ato shpesh dështojnë të njohin aftësinë e grave për të kontribuar në dhunë,

²¹ Disa studime kërkimore si p.sh.: "Derisa Martirizimi të na ndajë, Gjinia dhe fenomeni ISIS", 2015; "Gratë e Shtetit: Një Manifest mbi gratë nga Brigada Al-Khansaa", 2015; dhe "Roli i Gruas në Daesh", 2016, kanë studiuar rolet e mundshme të grave që jetojnë në zona të konfliktit dhe të atyre grave që janë pjesë e grupeve terroriste në Siri dhe Irak.

madje edhe në grupe dhe organizata terroriste. Edhe pse në Shqipëri, burrat kanë kryer shumicën e dhunës në lidhje me terrorizmin, gratë gjithashtu kanë qenë të përfshira në udhëtime në zona konflikti dhe lufte në Siri dhe Irak. Si një vend që ka shprehur publikisht vullnetin e tij për të riatdhesuar qytetarët e vet, kryesisht gratë dhe fëmijët që jetojnë në kampe, Shqipëria po punon për të identifikuar rolin e këtyre grave brenda grupeve terroriste dhe rëndësinë që kanë rolet e tyre. Këto gra mund të kenë marrë role tradicionale duke vepruar si mbështetëse dhe kujdestare të fëmijëve, ose role taktike që përfshijnë rekrutimin, mbështetjen operacionale, koordinimin logjistik, spiunazhin, aktivizmin në vijën e parë, mbledhjen e fondeve, madje edhe vetëvrasëse ose bartëse të akteve terroriste. Gratë e tilla mund të kryejnë veprime të dhunshme pasi ka më pak të ngjarë të kapen nga forcat e sigurisë për shkak të reagimit emocional që ekziston kur gratë kryejnë veprime terroriste. Ato shpesh portretizohen nga media si viktima të ndikimit mashkullor, gjë që lehtëson simpatinë për këto gra që mund të kishin motivimin e tyre për të radikalizuar dhe për t'u bërë pjesë e grupeve terroriste.

Çfarë duhet të bëjmë me gratë e riatdhesuara?

Studimet kërkimore sugjerojnë ekzistencën e një paragjykimi gjinor në vlerësimin e rrezikut të FtF-ve të kthyer ²². Të kthyerit meshkuj konsiderohen të jenë më të rrezikshëm për komunitetin pasi ata kanë fituar aftësi luftarake; ata konsiderohen të kenë një rrezik më të lartë të kërcënimit të sigurisë kombëtare. Ky supozim i njëanshëm shpesh lejon gratë e rrezikshme të radikalizuara të rrëshqasin nëpër çarje dhe të vazhdojnë aktivitetin e tyre ekstremist në vendin e tyre të lindjes. Sikurse u përmend

edhe më parë, roli i grave shqiptare të radikalizuara në grupe terroriste është i paqartë, pasi ekziston pak ose aspak informacion mbi vendndodhjen ose aktivitetin e tyre në zonën e konfliktit. Kërcënimi nga gratë e kthyer është ende i paqartë. Kur riatdhesohen, këta individë mund të mos përfshihen në akte ekstremiste të dhunshme, por ata përsëri mund të përhapin ide dhe propagandë radikale. Në shumicën e rasteve, këto gra kanë fëmijë, tek të cilët ato transmetojnë idetë e tyre të dhunshme.

Ndërsa gratë e kthyer do të dënohen, nëse ka prova para gjykatës se ato kanë marrë pjesë në akte terroriste, ne duhet të jemi të kujdesshëm për të vlerësuar rrezikun që ato posedojnë pasi mund të inkurajojnë të tjerët në mjediset e burgut të kryejnë sulme të dhunshme. Këto raste duhet të vlerësohen rast pas rasti në mënyrë që të zvogëlohet rreziku i kësaj dhune në komunitet. Sistemi i burgjeve shqiptare ka planin e tij sektorial të veprimit për çështjet P / CVE, i cili është në fuqi që nga viti 2019. Ai përfshin një vlerësim dinamik të rrezikut të të burgosurve, duke rritur kapacitetet e personelit të burgut për të trajtuar raste të tilla. Pas ndjekjes penale dhe dënimit, gratë e radikalizuara duhet të rimodelohen dhe riintegrohen në komunitet, në mënyrë që të mund të jetojnë një jetë normale, duke respektuar rregullat e shoqërisë sonë. Një aspekt i rëndësishëm i një ndërhyrjeje të tillë është procesi i deradikalizimit si më i brishti dhe më i rëndësishmi, sepse një individ i ri-radikalizuar minon procesin e një riintegrimi të suksesshëm në shoqëri.

Strategjia CVE është një strategji komplekse dhe përfshirja e gjinisë në këtë strategji është një detyrë e vështirë. Përjasja e strategjisë së re e Qendres CVE për të luftuar ekstremizmin e dhunshëm në Shqipëri, pranon rëndësinë e

²² Raporti i Kombete të Bashkuara 2019, Dimensionet gjinore të përgjigjeve ndaj kthimit të FTF-ve: Perspektivat e hulumtimit.

mos përqendrimit vetëm në rolin e grave si nëna dhe kujdestare të familjes. Duke theksuar këto role, ne zvogëlojmë përpjekjet për të promovuar fuqizimin e grave në role të rëndësishme në shoqëri dhe për të arritur barazinë gjinore. Një femër e kthyer e rehabilituar dhe e ri-integruar mund të jetë e gatshme të kontribuojë në shoqërinë tonë me të gjitha kapacitetet e saj. Qendra CVE do të forcojë qeverisjen e mirë, si dhe besimin e komunitetit duke bashkuar autoritetet qendrore dhe vendore dhe organizatat e shoqërisë civile.

Procesi i R&R që po ndodh në Shqipëri nga viti 2020 do të ndërtonte dhe forconte kuptimin e faktorëve shtytës dhe tërheqës në raste reale që, së pari, bënin të mundur largimin e tyre në zonat e konfliktit dhe së dyti, do të krijonin kapacitete institucionale se si të veprojnë me ta.

REKOMANDIME

Qendra CVE është i vetmi organ koordinues shtetëror, që shtyn institucionet përkatëse shtetërore për iniciativa më të mira politikëbërëse, mbi parandalimin e radikalizimit dhe ekstremizmit të dhunshëm. Gjatë vitit të kaluar, qendra i ka dhënë përparësi çështjes së grave dhe vajzave të prekura nga kjo dukuri. Ajo gjithashtu ka vënë fokusin jo vetëm duke e lidhur atë me cenueshmërinë e një grupi të tillë ndaj

fenomenit, por edhe me potencialin dhe aftësitë që gratë kanë, për të promovuar vlerat e demokracisë. Si përfundim, vëmendje më e madhe duhet t'i kushtohet aspekteve të tilla si:

- *Një ndërhyrje me qasje gjithëpërfshirëse, për parandalimin e fenomenit.*
- *Bashkëpunim më i gjerë ndër-institucional, përfshirë aktorë jo-shtetërorë, për zbatimin e informacionit dhe politikave të ndërgjegjësimit mbi fenomenin, me një focus të veçantë tek gratë.*
- *Më shumë focus në zbatimin e politikave për parandalimin dhe dhunën kundrejt grave dhe vajzave, jo vetëm në zonat ku është identifikuar problemi.*
- *Forcimi i koordinimit me qeverinë locale për rritjen e ndërgjegjësimit dhe rritjen e kapaciteteve profesionale.*
- *Ndërmarrja e fushatave ndërgjegjësuese, për rritjen e ndërgjegjësimit shoqëror të grave për barazinë gjinore, pavarësinë ekonomike dhe për të promovuar rolin e tyre në shoqëri.*
- *Koordinim ndër-institucional për zbatimin e programeve R&R të deradikalizimit.*

BIBLIOGRAFIA

1. Kodi Penal Shqiptar, version i përditësuar:
http://www.pp.gov.al/web/kodi_penal_2017_1200.pdf.
2. Strategjia Kombëtare për Luftimin e Ekstremizmit të Dhunshëm; <https://cve.gov.al/wp-content/uploads/2021/03/2015-Strategjia-Kombetare-Kunder-Ekstremizmit-te-Dhunshem.pdf>
3. Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore (SKBGJ) 2016-2020 dhe Plani i saj i Veprimit
<https://awenetwork.org/wp-content/uploads/2017/01/SKGJB-EN-web.pdf>
4. Bryson, Rachel. "Sfida komplekse e grave të kthyer nga ISIS." *Tony Blair Instituti për Ndryshimin Global* (2018).
5. Komiteti i Ekspertëve për Terrorizmin. "Roli i grave në DAESH." (2016).
6. Rrjeti ndërkombëtar i veprimit të shoqërisë civile. Gratë e padukshme, dimensionet gjinore të kthimit, rehabilitimi dhe riintegrimi nga ekstremizmi i dhunshëm. New York: Programi i Zhvillimit i Kombeve të Bashkuara, 2019.
7. Raporti i Kombeve të Bashkuara. "Dimensioni gjinor përgjigjes ndaj kthimit të FTF-ve: Perspektivat e hulumtimit." 2019.
8. Këshilli i Sigurimit i Kombeve të Bashkuara. "Rezoluta 1325." 31 October 2000.
9. "Derisa Martirizimi të na ndajë", Gjinia dhe fenomeni ISIS, 2015;
10. "Gratë e Shtetit Islamik: Një Manifest mbi gratë nga Brigada Al-Khansaa", 2015;
11. Qendra e Grave për Zhvillim dhe Kulturë, Shqipëri; Rishikimi i përbërësve gjinorë të radikalizimit të dhunshëm dhe ekstremizmit në Shqipëri;
12. <https://www.hedayahcenter.org/wp-content/uploads/2021/02/Shqyrtimi-i-perberesve-gjinore-te.pdf>
13. <https://www.usaid.gov/albania/news-information/fact-sheets/fact-sheet-planning-and-local-governance-project>
14. https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00WR98.pdf